

TIIVISTELMÄT BIOLOGIAN KOKEESEEN LUVUT 8. - 13.

Luku 8. UMPIRAUHASET JA HORMONIT

Elimistön umpirauhaset valmistavat hormoneita, jotka kulkevat veren mukana oikeaan paikkaan elimistössä.

- AIVOLISÄKE tuottaa kasvuhormonia, joka säätelee ihmisen pituuskasvua. Aivolisäkkeen monet muut hormonit säätelevät muiden umpirauhasten toimintaa.
- KÄPYRAUHANEN tuottaa melatoniinia, joka säätelee elimistön vireystilaa. Se auttaa ihmistä nukahtamaan.
- KILPIRAUHANEN tuottaa tyroksiinia, joka säätelee aineenvaihdunnan nopeutta.
- HAIMA tuottaa insuliinia. Insuliinia tarvitaan siirtämään verestä sokeria solujen käyttöön soluhengitystä varten.
- LISÄMUNUAINEN tuottaa adrenaliinia, joka saa elimistön reagoimaan vaaratilanteeseen tehokkaasti. Sydämen syke kiihtyy ja hengitys tihenee ja ihminen esimerkiksi pystyy pakenemaan nopeasti.

Luku 9. HERMOSOLUISSA KULKEE SÄHKÖISIÄ IMPULSSEJA

Ihmisen hermosto jaetaan kahteen pääosaan:

- **1) keskushermosto** = aivot + selkäydin ja **2) ääreishermosto** = kaikki muut hermot
- Hermosto rakentuu hermosoluista
- **Viesti etenee hermosolussa sähköisenä impulssina.**
- **Kahden hermosolun liitoskohdassa eli synapsissa on rako, jonka yli impulssi menee kemiallisesti välittäjäaineen avulla.**
- **Tuntohermot** vievät viestejä aisteilta aivoille. **Liikehermot** vievät viestejä aivoilta lihaksille.

Luku 10. KESKUSHERMOSTO OHJAA ELIMISTÖÄ

- **Isoaivot** säätelevät moinia toimintoja: aistimusten synty, ajattelu, suunnittelu, muisti, puhe, ja tahdonalaiset liikkeet.
- **Pikku-aivot** säätelevät pikkutarkkoja liikkeitä.
- **Aivorunko** yhdistää aivot ja selkäytimen. Aivorungossa on ydinjatke, joka säätelee mm. ihmisen hengitystä.

Luku 11. AISTIMUKSEN SYNTY

- **Aistimiseen tarvitaan sekä aisteja että aivoja, esim. silmää ja aivojen näköaluetta.**
- Eri aistit auttavat meitä reagoimaan elimistön ulkopuolelta tuleviin ärsykkeisiin.
- **Aistinsolut** eri aisteissa reagoivat **ärsykkeeseen.**
- Aistinsoluista viesti lähtee **tuntohermoa** pitkin aivoihin.
- Aistimus syntyy aivoissa.

Luku 12. SILMÄ JA NÄKÖAISTI

- Silmä reagoi valonsäteisiin.
- Valo pääsee silmään **pupillin** kautta.
- **Värikalvo** säätelee pupillin kokoa.
- Silmän **linssi** taittaa valonsäteet **verkkokalvolle**.
- Verkkokalvolla on **näköaistinsoluja, sauvoja ja tappeja**. Tapit aistivat värejä ja toimivat kirkaassa valossa. Sauvat toimivat hämärässä.
- Verkkokalvolta lähtee hermoimpulssi aivoihin **näköhermoa** pitkin. Näköaistimus syntyy isoivoissa.

Luku 13. KORVASSA ON KUULOAISTI SEKÄ LIIKE- JA TASAPAINOAISTI

- Korva reagoi ääniaaltoihin, jotka **korvalehti** kerää **korvakäytävään**.
- Ääniaallot saavat **tärykalvon** värähtelemään.
- Värähtely siirtyy **kuuloluihin** ja niistä **simpukkaan**. Simpukassa on kuuloaistinsoluja, jotka reagoivat värähtelyyn. Ne lähettävät hermoimpulssin kuulohermoa pitkin isoivoihin.
- Kuuloaistimus syntyy isoivoissa.
- Korvassa on myös ihmisen tasapainoelin

